

AZ OSZTRÁK BIZTONSÁGPOLITIKA ÉS A HADSEREG ALKALMAZÁSI ELVEINEK VÁLTOZÁSAI A MÁSODIK KÖZTÁRSASÁG MEGALAKULÁSÁTÓL NAPJAINKIG

Pohl Árpád¹

A cikk áttekintést ad az osztrák biztonságpolitika és a hadsereg alkalmazási elveinek átalakulásáról az elmúlt 47 évben. Rávilágít azokra az összefüggésekre, amelyek meghatározták a változásokat. Bemutatja az országvédelem katonai részét meghatározó tényezőket. Összefoglalja a semleges, de EU-tag Ausztria biztonságpolitikai dilemmáit és azokat a megoldásokat, amelyekkel a közös kül-és biztonságpolitika követelményeinek tesz eleget.

1. Az 1955-től 1990-ig terjedő időszak

Az egykori európai szocialista országokban bekövetkezett rendszer-változás, a Varsói Szerződés megszűnése és a Szovjetunió felbomlása alapvetően megváltoztatták Európa és a világ erőviszonyait. Az új demokráciák egymással versengve kopogtattak a nemzetközi szervezetek ajtaján, sőt jelentős részük kinyilatkoztatta, hogy csatlakozni kíván a NATO-hoz és az Európai Unióhoz.

A '90-es években mindkét szervezet végrehajtott egy jelentős bővítési fordulót. A NATO az új tagok felvételével nyilvánvalóvá tette, hogy a vezető nyugati hatalmak élükön az Egyesült Államokkal visszavonhatatlanná akarják tenni a változásokat. Ma az EU és a NATO újabb, minden eddiginél szélesebb körű bővítése előtt állunk, ami tovább generálja a hadügyben eddig bekövetkezett változásokat.

Az osztrák biztonságpolitika alapját 1955-től a két világháború közötti szembenállása határozta meg. Az ország a függetlenségét újból 1955-ben nyerte el. Az Osztrák Államszerződés aláírásával azonban az örökös semlegességet is vállalni kellett, ami a mai napig megosztja az osztrák közvéleményt. Valójában nem férhet kétség ahhoz, hogy az akkori osztrák kormány helyesen járt el, mivel csak így lehetett az ország füg-

¹ Dr. Pohl Árpád alezredes, ZMNE tanszékvezető főiskolai docens.

getlenségét helyreállítani és megszabadulni a – főleg a szovjet övezetben – nyomasztó idegen megszállástól.

Az 1955. november 26-án elfogadott Semlegességi Törvény I. fejezetében törvénybe iktatták az örökös semlegességet és kinyilvánították, hogy az ország függetlenségét, területének sérthetetlenségét és a semlegességet minden rendelkezésre álló eszközzel megvédik.

A függetlenségét visszanyert Ausztria azonnal megkezdte az új hadsereg felállítását, aminek keretét az úgynevezett *B-Csendőrség*² képezte, ahol már korábban összegyűjtötték a közvetlen háborús tapasztalatokkal rendelkező állományt. Alig vonultak be az első újoncok, az 1956-os magyar forradalom máris a frissen felállított hadsereg éles helyzetben való alkalmazását követelte meg. A sebtében a határra vezényelt, kiképzetlen és nem összekovácsolt alegységek eredményesen demonstrálták az ország sérthetetlenségét és a kiadott tűzparancs egyértelműen igazolta az osztrák vezetésnek egyébként máig, politikai hovatartozástól függetlenül megfigyelhető eltökéltségét az ország szuverenitásának akár fegyveres erővel is történő biztosítására.

A politikai és a katonai vezetésben már ekkor felmerült annak igénye, hogy a két katonai szövetség között elhelyezkedő kis országnak legyen hiteles katonai visszatartó ereje. Az első koncepció szerint a csapatoknak a mélységből előrevont tartalékok beérkezéséig a határtól a jól védhető alpesi bejáratokig halogató harcot és mozgékony védelmi harcot kellett volna vívniuk.

Az első krízis átélése után teljes erővel folytatódott a hadsereg felállítás. Az Szövetséges csapatok által hátrahagyott és átvett korszerű haditechnikai eszközöknek és fegyvereknek köszönhetően a **Bundesheer** ekkor a kor színvonalán álló hadsereg volt, amit a későbbiek folyamán a folyamatos alulfinanszírozottság következtében többé már nem ért el.

² A második világháború után a szövetséges nagyhatalmak Ausztria számára minden katonai tevékenységet megtiltottak, ezért a nyugati megszálló hatalmak által ellenőrzött tartományokban, a belügyminisztérium alárendeltségében, a csendőriskolák szervezeteire alapozva könnyűfegyverzetű csendőrzászlóaljakat állítottak fel. A Második Köztársaság haderejének csíráját képező B-Csendőrség 1955-ben 5900 főből állt. Az Osztrák államszerződés aláírása után ezek az alegységek vonultak be a korábbi szovjet megszállási övezetbe.

Ausztria a semlegesség ellenére mindig is a fejlett nyugati világ részeként definiálta magát és a hidegháború évei alatt eredményesen töltötte be a két világrendszer közötti híd szerepét.

A fegyveres semlegességnek megfelelően a biztonságpolitika alapját képezte a két világrendszer összeütközése esetére az országnak a konfliktustól való távontartása és az esetleges agresszió reális katonai erő felvonultatásával való megelőzése.

1961-ben *dr. Karl Schleinzer* honvédelmi miniszter a „*Jelentés az osztrák honvédelemről*” című dokumentumban értékelt az ország katonai védelmének helyzetét. A **Honvédelmi Tanács** részére készült előterjesztésben a kialakult hadászati környezet megítéléséből azt a következtetést vonta le, hogy a tömegpusztító fegyverek miatt egy nagy hagyományos háború valószínűsége egyre kisebb, ezért Ausztriának egy korlátozott háborúra kell felkészülnie.

Már ekkor számoltak azzal az időfaktorral, amit egy esetleges agresszornak is figyelembe kell venni addig, amíg Ausztria más államoktól segítséget nem kap. Ehhez azonban elengedhetetlen a hatékony, reális visszatartó erőt felmutató hadsereg megléte. A **Bundesheer** alkalmazásának alapját a területi elv alapján szervezett határvédelmi erők mögött mozgékony védelmet folytató *dandárok* képezték. Érdemes megjegyezni, hogy ebben az időszakban is már egy mélyen lépcsőzött területvédelemről volt szó, ami végül az *1978-as haderőreformban* csúcson sodott ki.

Az ország biztonságpolitikai alapelveit a Nemzeti Tanács 1975. június 10-i egyhangú határozatával a Szövetségi Alkotmány 9. § „a” bekezdésében rögzítette. E szerint az Átfogó Honvédelem magában foglalja a Katonai, a Tudati, a Polgári és a Gazdasági **Honvédelem** rendszabályait.

Az osztrák kormány a koncepció részletes kimunkálása érdekében 1975. október 28-i határozatában döntést hozott a **Honvédelmi Terv** kidolgozásáról. A Honvédelmi Tanács 1983. március 22-én, a kormány 1983. november 22-én hagyta jóvá a végleges változatot, melynek nem titkos részét a **Szövetségi Kancellári Hivatal** 1983-ban könyv formájában is megjelentette.

Fred Sinowatz szövetségi kancellár a kiadvány előszavában a következőképpen foglalta össze az Átfogó Honvédelem lényegét:

„Az Átfogó Honvédelem, amely a Katonai, Tudati, Polgári és Gazdasági Honvédelemből áll, feladata világosan körvonalazódik: a független-

ség fenntartásán, a szövetségi területek sérthetetlenségének és egységének megőrzésén, az örökös semlegesség fenntartásán és védelmén, továbbá az alkotmányos intézmények, azok működőképességének és a demokratikus szabadságunk erőszakos külső támadások elleni védelmén nyugszik.”³

A katonai doktrínák kidolgozása során a kiinduló helyzet mindig a lehetséges fenyegetések megítélése.

Az osztrák védelmi politika a hetvenes években ezeket öt szintre osztotta fel:

1. Viszonylagos béke;
2. Felforgató-forradalmi háború;
3. Hagyományos háború;
4. Korlátozott atomháború;
5. Korlátlan termonukleáris háború.⁴

A Katonai és a Polgári Honvédelem rendszabályait három minősített helyzetre dolgozták ki úgy, hogy azok egyben a válaszlépések intenzitását és nagyságrendjét is meghatározzák:

1. **Válsághelyzet:** nemzetközi feszültség és konfliktusveszély állapota.
2. **Semlegességi helyzet:** katonai összecsapás a szomszédos országok területén.
3. **Védelmi helyzet:** Ausztria elleni katonai támadás.⁵

A Gazdasági és a Tudati honvédelem rendszabályait azért vonták ki az előbbi három minősített helyzetből, mert az osztrák nézetek szerint egy gazdasági válságszituáció (pl. olajembargó) nem vezet feltétlenül katonai

³ Landesverteidigungsplan, 3. old., Szövetségi Kancellári Hivatal, Bécs, 1985.

⁴vö. Landesverteidigungsplan, 32. old., Szövetségi Kancellári Hivatal, Bécs, 1985.

⁵vö. Landesverteidigungsplan, 34. old., Szövetségi Kancellári Hivatal, Bécs, 1985.

eszkalációhoz, viszont egyértelmű fenyegetést jelent az ország biztonságára, tehát fel kell készülni kezelésére.

A Katonai honvédelem rendszabályai kidolgozásakor az alábbi lehetséges fenyegetésekből indultak ki:

1. Fontosnak ítélt területek megszállásával nyomás gyakorlása;
2. Egy harmadik ország elleni támadó hadművelet érdekében Ausztria területe egy részének megszállása;
3. Az Osztrák Köztársaság területének teljes megszállása.

A Katonai Honvédelem keretében részletesen kidolgozták a Bundesheer feladatrendszerét. ***E szerint a hadsereg feladata:***⁶

1. Válsághelyzetben akadályozza meg a konfliktus kiterjesztését Ausztriára, biztosítsa az államhatárokat és a légtér sérthetetlenségét;
2. Semlegességi helyzetben állandó készenlétű és mozgósított csapatokkal biztosítsa a cselekvőképes semlegességet, akadályozza meg fegyveres csapatok osztrák területre való betörését, illetve ennek bekövetkezése esetén fegyverezze le és internálja azokat;
3. Védelmi helyzetben a harc felvétele a határnál, a teljes hadipotenciál lehető legrövidebb idő alatti mozgósításával megteremteni a lehetőséget az elveszített területek visszaszerzésére.

A bekövetkezett változások ellenére a Bundesheernek nem változtak az Átfogó Honvédelem keretében meghatározott alapvető feladatai. Ezek a következők:

1. Katonai honvédelem;
2. Az alkotmányos intézmények és a lakosság demokratikus szabadságjogainak védelme;

⁶ vö. Landesverteidigungsplan, 15. old., Szövetségi Kancellári Hivatal, Bécs, 1985.

3. Segítségnyújtás katasztrófánál;
4. Nemzetközi segítségnyújtás.

A Tudati honvédelem az állampolgárok honvédelmi nevelésének feladat-, cél- és eszközszerét határozza meg. Ennek megfelelően az ország lakosságát olyan általános érvényű alapértékek elfogadására készítik fel, amelyek mind az állam, mind az államban élő emberek számára létfontosságúak. A Tudati honvédelem másik nagy feladatrendszere a bizalom erősítése az Átfogó honvédelem iránt. A hazafias nevelés kötelező érvényű megvalósításán kívül a Tudati honvédelem feladata a bekövetkezett veszélyhelyzetről való gyors és korrekt tájékoztatás útján, a lakosság együttműködési készségének biztosítása.

A koncepció ezen részének szervezeti alrendszerét, a Tudati honvédelemért felelős szövetségi, tartományi és járási bizottságok, valamint a minden oktatási intézményben e területért felelős referensek képezik.

Ausztriában a **Polgári honvédelem** feladatrendszere nem csupán a védelmi helyzetre korlátozódik. A felmerülő feladatok végrehajtása minden esetben alapvetően a polgári hatóságok irányításával történik, akiknek lehetőségük és joguk van a Bundesheert segítségnyújtásra felkérni.

Az erőforrások minősített helyzetekben való összehangolt, optimális felhasználását jól példázza a koordinált vezetési rendszer és az integrált egészségügyi szolgálat. A polgári védelmi rendszabályok keretében egyrészt biztosítják a polgári lakosságnak az egyszerű önvédelmi lehetőségekről való tájékoztatását, másrészt megfelelő számú polgári személyt képeznek ki a különböző szintű veszélyhelyzetekben való tevékenységre.

A Polgári honvédelem feladatai meghatározásánál a regionális katonai szükségleteket is figyelembe vették. A területvédelem feladása után, a különböző területeken folytatott eltérő harcjelzések (határ menti védelem, harc a kulcsfontosságú övezetekben) más és más hatással vannak a polgári lakosságra.

A Polgári honvédelem egyes rendszabályai alapvető szabadságjogokat érintenek (a lakóhely szabad megválasztása, a magántulajdon sérthetlensége, a kényszermunka tilalma). *Ilyen rendszabály mindenekelőtt a kötelező óvóhelyépítés, az objektumvédelem és a Polgári honvédelem személyi szükségleteinek biztosítása.*

Ausztriában a Polgári honvédelem képes a lakosság, a kulturális javak és az állami intézmények számára - atomháború kivételével - megfelelő védelmet nyújtani, illetve a következményeket csökkenteni.

A **Gazdasági honvédelem** célja, a gazdasági zavarok elhárítása és az osztrák gazdaság teljesítőképességének fenntartása, válsághelyzetekben a lakosság ellátása és a védelem anyagi szükségleteinek kielégítése, valamint a munkahelyek biztosítása.

Rendszabályait két egymástól eltérő kategóriába sorolják:

1. Válsághelyzet előtti rendszabályok;
2. Válsághelyzet alatti rendszabályok.

A Gazdasági honvédelem fő területei:

- a táplálékbázis megőrzése,
- a külkereskedelem biztosítása,
- az energiaellátás biztosítása,
- építési követelmények,
- a munkaerő-piaci problémák a Gazdasági honvédelmen belül,
- a nyers- és alapanyag-ellátás biztosítása.

A válságmenedzselés legfontosabb alapelve szerint, az állam csak akkor és csak olyan mértékben avatkozik be a gazdasági folyamatokba, amennyire azt a doktrínában foglalt követelmények és a kialakult zavart-keltő körülmények megkövetelik.

A Gazdasági honvédelem rendszabályainak kidolgozását Ausztria erőteljes importfüggősége tette szükségessé. A gazdasági válságmegelőzés fontosságát azzal indokolják, hogy a külső erőforrásoktól való függés adott esetben az állam cselekvési szabadságát is korlátozhatja. Ezt megelőzendő, az érintett területeken a politikai vezetés mozgásterét biztosító készleteket képeznek.

A **Honvédelmi Tervben** meghatározott feladatok konkrét kidolgozása érdekében, a **Gazdasági Ügyek Szövetségi Minisztériuma** 1986-ban *négy munkacsoportot* hozott létre. Ezek a tervezéshez szükséges mennyiségi, statisztikai adatokat szolgáltatották, biztosították a törvényi háttér egységesítését (Törvény az élelmiszergazdálkodásról, Törvény az

energiaellátásról, Törvény az ellátás biztosításáról). Kidolgozták a termelés és elosztás elveit és az általános készletképzési rendszabályokat. A munkacsoportok 1990-ben tették közzé összefoglaló jelentéseiket.

Az Átfogó honvédelem koncepciójának alapját a távolságtartás stratégiája képezte. Az osztrák vezetés tisztában volt vele, hogy a két katonai szövetség összeütközése esetén az ország semlegességét csak a reális katonai erő felmutatása biztosíthatja és a védelmi rendszabályok demonstrálhatják az ország függetlensége megóvására vonatkozó politikai elkötelezettséget.

A *Bundesheer által végrehajtott gyakorlatokon* kezdetektől fogva azt modellezték, hogy a katonaföldrajzi értékelések szerinti, az ország domborzati viszonyai által egyértelműen meghatározható lehetséges átvonulási irányokat milyen módon tudnák lezárni. A '60-as évek végére egyértelműen kiderült, hogy a csapatoknak a hadműveleti és a harcászati mozgékonytárat fenntartó, hagyományos elvek szerinti alkalmazása esetén a Varsói Szerződés csapatai 2-3 nap alatt képesek a Duna-völgye hadműveleti irányban áttörni.

Tekintettel arra, hogy a katonai vezetők tisztában voltak azzal, hogy nincs meg az a politikai szándék, amely a megfelelő erőket és eszközöket a védelem rendelkezésére bocsátaná, rákényszerültek arra, hogy megkeressék a hadsereg alkalmazásának azt a módját, ami szükségessé teszi az elsőprő erőfölényben lévő ellenségnek hadműveleti céljai újragondolását és esetleg biztosítja az ország konfliktustól való távontartását.

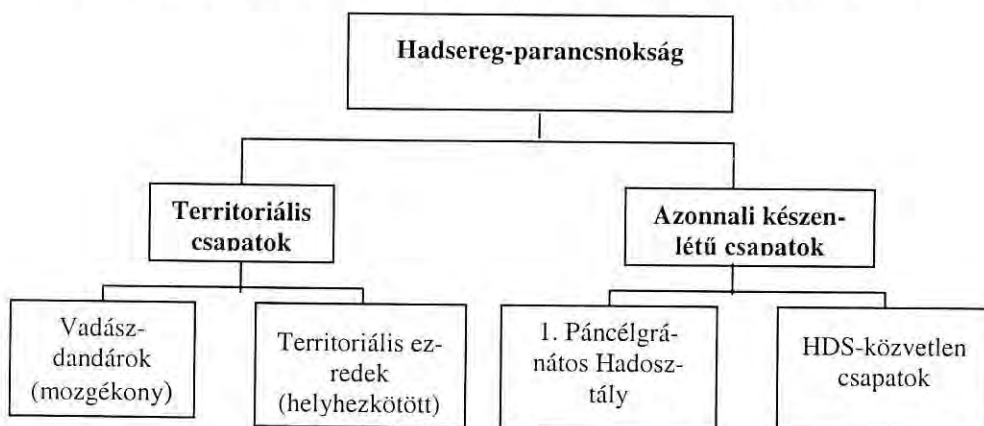
Emil Spannocchi tábornok nevéhez fűződik a területvédelmi koncepció bevezetése. Az ország fenyegetettségét a következőképpen ítélte meg:

*Ausztria "hat szomszédja közül /Liechtenstein nélkül/ kétségtelenül csak a semleges Svájc felől zárható ki az agresszió. A Duna-völgye mindkét irányban két szövetség lehetséges konfrontációja vonalában a szárnnyak mélységébe vezet és Passautól délre a semleges levegőben lóg. Ehhez jön még a viszonylag jó, terep szempontjából nem túl nehéz irány Szombathelytől Grazon át Villach felé, ami talán csábító támadási irány a Pó-síkság klasszikus betörési irányába, mint Etsch, Piave és Tagliamento."*⁷

⁷ Emil Spannocchi: Verteidigung ohne Selbsterstörung, 27. old. Carl Hanser Kiadó, Bécs, 1976.

Külön érdekesség, hogy *Spannocchi tábornok* következtetéseit *Leninnek* a partizánháborúról vallott nézeteiből, *Mao Ce-Tungnak* a háború három fázisban való lefolyásának elméletéből, *Nguyen Giap tábornoknak* a területvédelem és a mozgékony védelem együttes alkalmazására kidolgozott elméletéből és *Tito* sikeres partizánháborújából vonta le.⁸

A területvédelmi koncepciót a „*Haderőreform '78*” vezette be, ami maga után vonta a Bundesheer átszervezését. *A koncepcióval összhangban a hadműveleti vezetést végrehajtó hadsereg-parancsnokság területiális (Landwehr) és azonnali készenlétű csapatokkal rendelkezett:*

A területvédelmi elveknek megfelelően az ország területét már békében előkészített, műszaki zárrakkal, tűzérségi tűzzel, híradó összeköttetéssel ellátott *területbiztosítási és kulcsfontosságú övezetekre* osztották fel. A több zónát magába foglaló hadműveleti területen a hadműveleti fő erőkifejtést a mozgékony erők biztosították.

A területvédelem teljes kialakítása érdekében az első fejlesztési szakaszban 1986-ra (Zwischenstufe) egy **186 ezer fős**, „M” haderőt kellett volna létrehozni. A koncepció személyi szükségletének biztosítása a má-

⁸ vő: Emil Spannocchi: *Verteidigung ohne Selbstzerstörung*, 33-44. old. Carl Hanser Kiadó, Bécs, 1976.

sodik ütemben 1994-ig (Ausbaustufe) 300 ezer főt igényelt volna. A *90-es évekre* valójában egy *240 ezer fős* „M”-létszámig jutott el a fejlesztés.

A területvédelmi koncepció idején az osztrák szárazföldi csapatok a következő eljárásokat gyakorolták be:

A. Területbiztosítás;

B. Térben és időben korlátozott védelmi harc;

C. Harc a kulcsfontosságú övezetekben:

- *döntő fontosságú körletek védelme,*
- *korlátozott célú ellenlökések,*
- *vadászharc.*

D. Harc a területbiztosítási övezetben:

- *támpontok időben korlátozott védelme,*
- *az ellenség által meg nem szállt területek biztosítása,*
- *vadászharc.*

Maga a területvédelmi koncepció mintapéldáját adta annak, hogyan lehet egy ország katonaföldrajzi adottságaival összhangba hozni és optimalizálni a hadsereg alkalmazási elveit és szervezeti felépítését.

A hidegháború időszakáról megállapítható, hogy Ausztriában soha nem volt meg az a politikai szándék, amely elegendő forrást biztosított volna a védelmi szféra számára. A Második Köztársaság megalakuló hadserege, a Szövetséges hatalmak által átadott hadfelszerelések következtében a kor színvonalán álló felszereltséggel rendelkezett. Ez a színvonal a folyamatos alulfinanszírozottság következtében egyre csökkent, így harcok híján nem maradt más megoldás, mint az egyébként kiválóan kiképzett és magasan motivált gyalogsági erőket a kiépített és előre előkészített műszaki zárakkal megerősített erődrendszerekbe koncentrálnia. A területvédelmi koncepció jól szolgálta a „*visszatartás stratégiáját*”, melynek célja az volt, hogy hihetően demonstrálja a lehetséges ellenfélnek a nagy veszteségek okozására való képességet, aminek következtében a potenciális agresszor esetleg lemond támadási szándékáról. Az osztrákok ma egyértelműen sikertörténetként könyvelik el ezt az időszakot, azonban az idősebb magyar olvasók nagyon jól tudják, hogy maga a te-

rületvédelem egyáltalán nem befolyásolta a Varsói Szerződés stratégiai koncepcióit.

2. Az 1990-től napjainkig terjedő időszak

Ausztria az Európa keleti felében bekövetkezett rendszerváltás egyik fő haszonélvezője. A korábbi, az ország létét fenyegető konfliktus veszélye elmúlt. Az 1991-es *szlovéniai válság* ugyan még a **Második Köztársaság** legnagyobb méretű határ menti csapatösszevonását kényszerítette ki⁹, azonban itt már egyértelmű volt, hogy az erőviszonyok alapján az esetleges határon átnyúló harcászati méretű műveleteket már a határtérségben képesek azonnal visszaverni és az ország területi sérthetlenségét biztosítani.

1990 után a külső biztonsági környezet változásának hatására egyre erősödtek a *semlegesség jövője* körüli viták. Szükségessé vált az ország helyzetének ártértékelése és megindult az Európai Unióba való integrálódás.

1992. november 12-én a Nemzeti Tanács határozatot hozott, melyben megbízta a kormányt az EU-tagországok által aláírt *Amszterdami Szerződésben* kinyilatkoztatott közös kül- és biztonságpolitikában való részvétel lehetőségének vizsgálatával. Ugyancsak *1992-ben* megszüntették a területvédelmi koncepciót és áttértek a *határ menti védelemre*.

Az új koncepciónak megfelelően alakult át a Bundesheer szervezete is. A területvédelmi csapatok csaknem teljesen megszűntek, és 50%-kal növelték a vadászcsapatok létszámát. *A határ menti védelemhez szükséges hadilétszám 120 ezer fő volt.* A gyorsan eszkalálódó válságok kezelésére rotációs rendszerben a békeszervezetből egy *10 ezer fős gyorsreagálású kontingenst* hoztak létre, mely szükség esetén a honvédelmi miniszter intézkedésére további *5 ezer tartalékkal* megerősíthető.

⁹ 1991. június 28. és július 31. között Karintiában és Stájerországban 7700 főből álló csapatcsoportosítást alkalmaztak a határ biztosítására

A megváltozott biztonságpolitikai feltételekhez igazították a Bundesheer alkalmazási elveit. Az új koncepcióhoz az alábbi műveletek tartoztak:

A, Hadászati eljárások:

- területbiztosítás;
- védelem.

B, Hadműveleti eljárások:

- határbiztosítás;
- védelem;
- ellentámadás;
- halogató hadművelet;
- területbiztosítás;
- légvédelmi hadművelet.

C, Harcászati eljárások:

- védelmi harc;
- támadóharc;
- halogatóharc;
- vadászharc.

Az osztrák kormányok már korábban is szívesen küldték különböző ENSZ-missziókba a katonákat¹⁰, azonban az 1993-ben elfogadott minisztertanácsi határozat, amely kimondja, hogy Ausztria biztonságpolitikai érdeke a békefenntartó műveletekben való részvétel, tovább nyitotta a kaput a nemzetközi katonai szerepvállalás előtt.

Az ország környezetében a katonai erőviszonyok egyértelműen kedvezően alakultak. A szovjet csapatok szomszédos országokból való kivon-

¹⁰ 1960. és 1995. között több mint 34 ezer osztrák katona vett különböző ENSZ-missziókban részt.

nulása és az új demokráciákban bekövetkező folyamatos, jelentős haderőcsökkentés miatt megszűnt egy, az ország létét fenyegető agresszió lehetősége. Emellett az is nyilvánvalóvá vált, hogy a szomszédos volt VSZ-tagországek abban érdekeltek, hogy az euro-atlanti integrációjuk folyamatát a semleges Ausztria minden lehetséges fórumon támogassa. Megállapítható, hogy egyetlen országnak sincs olyan vitája nyugati szomszédainkkal, ami fegyveres konfliktushoz vezethetne, továbbá a politikai szándék hiánya mellett ezt a szomszédos volt VSZ-tagországek megmaradt katonai képességei sem tennék lehetővé.

*Ausztria 1995. január 1-től az Európai Unió tagja. Ennek két azonnali közvetlen biztonságpolitikai kihatása volt: egyrészt vállalni kellett a felelősséget a közel 1300 km hosszú **schengeni külső határ** őrzetért (lásd a táblázatot), másrészt **megfigyelői státusz** a Nyugat-Európai Unióban. Az osztrák kormány mindent elkövetett annak érdekében, hogy ne maradjon ki az egyre inkább kiteljesülő nemzetközi biztonságpolitikai és katonai együttműködésből, ezért következő lépésként még ugyanabban az évben csatlakoztak a **PfP programhoz**.*

*További integrálódást jelentett a részvétel a **kibővített békepartner-ségi programban**, ami már magával hozta az osztrák csapatok béketámogató műveletek keretében való külföldi harci alkalmazásának lehetőségét is.*

Ausztria már jóval az EU-csatlakozás előtt arra kényszerült, hogy katonai erővel állja útját a vasfüggöny lebontása után Kelet-Európából érkező **migrációnak**. 1990. szeptember 4-től napjainkig hathetes váltásokkal a Bundesheer különböző alakulatainak **2100 fős kontingense** őrzi a cseh határ 7,4 km-es, a szlovák határ 106 km-es és a magyar határ teljes hosszát. *Az elmúlt 11 évben kb. 55 ezer határsértőt fogtak el*, ami egyértelműen igazolja a határőrizet katonai megerősítésének szükségességét.

AUSZTRIA ÁLLAMHATÁRÁNAK HOSSZA	
VISZONYLAT	HOSSZÚSÁG (km)
Németország	815
Svájc	168
Liechtenstein	36
Olaszország	430
Szlovénia	330
Magyarország	354
Cseh Köztársaság	402
Szlovákia	172
Összesen	2707

A nyugat-európai országok biztonságpolitikusai a helyzet bizonytalanságára hivatkozva érveltek a fegyveres erők minél nagyobb arányú fenntartása mellett, azonban még a délszláv válság sem biztosított elegendő érvet a haderőcsökkentések ellen. Egész földrészünkön tendenciaként figyelhető meg a katonai potenciálok radikális leépítése és átalakítása.

A folyamatos változások alól az osztrák fegyveres erők sem vonhatták ki magukat. Ugyan az *Átfogó honvédelmet* nem helyezték hatályon kívül, de annak katonai része egyértelműen elavult, nem felelt meg az új biztonságpolitikai kihívásoknak.

Az elmúlt évek eseményei közül az osztrák biztonságpolitika változását az alábbi események determinálták:

- Csatlakozás az EU-hoz 1995-ben;
- Az Amszterdami Szerződés ratifikálása 1997-ben;
- Alkotmánymódosítás 1998-ban, melynek következtében osztrák csapatok a béketámogató műveletek során harcfeladatokat is végrehajthatnak;

- Az Európa Tanács kölni és helsinki ülése, melyen lehetővé vált, hogy a semleges országok teljes egészében részt vehetnek az EU katonai műveleteiben.

Ausztria az EU-ban korlátozás nélküli szerepvállalásra törekszik, így felelősséget vállal a közös kül-és biztonságpolitikában is, valamint ennek következtében nem zárkozik el attól, hogy részt vegyen a katonai műveletekben. *Tény, hogy az ország csatlakozásakor az akkori nagykoalíciós kormány (Osztrák Szociáldemokrata Párt és Osztrák Néppárt) nem jelentett be semmilyen, a semlegességből fakadó fenntartást.*

A megváltozott biztonsági környezet és Ausztria nemzetközi szerepvállalásai halaszthatatlanná tették az ország biztonságpolitikájának új alapokra helyezését. A Nemzeti Tanács 2001. december 12-én elfogadta az új *Biztonsági és Védelmi Stratégiát (Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin)*. A dokumentum a kormány számára a biztonságpolitika és a védelempolitika alakítását meghatározó ajánlásokat tartalmaz.

A hadsereg számára számos újszerű követelmény konkrétan megfogalmazódott. Az állam létét veszélyeztető agresszió osztrák nézetek szerint az elkövetkezendő 7-10 évben nem valószínű, ugyanakkor a képesnek kell lenni az alkalmazott erőket, célokat és méreteket tekintve korlátozott támadások elhárításra. Szükséges az alapvető katonai képességeknek a lehető legmagasabb technológiai szintre való fejlesztése.

Egyértelműen megfogalmazódik a közös európai védelemben való részvételhez szükséges képességek kifejlesztése és fenntartása. *Az ezzel kapcsolatos követelmény igen magas:* egy hadosztály nagyságrendű erő alkalmazásával számolnak, aminek az esetleges nem osztrák területen való alkalmazása – még ha Európában is – egyelőre nehezen felmérhető igényeket támaszt a **logisztikai támogatás** irányában.

Ugyancsak rendkívül magas követelményt jelent a békeműveletek teljes spektrumában egy dandár erővel való részvétel deklarálása. Egy ilyen méretű kontingens külföldi alkalmazása egyben olyan **logisztikai kapacitások és eljárások** kialakítását követeli, amelyek jelenleg még alig körvonalazódnak.

Az Osztrák Szövetségi Hadsereg 3 ezer katonája folyamatosan bevetésen van: 2 ezer fő belföldön határőrizetet hajt végre, ezer fő pedig a különböző béketámogató műveletek keretében külföldön teljesít szolgálatot.

A *Biztonsági és Védelmi Stratégia* a béketámogató műveletekben való részvétel és az ország védelme érdekében követelményként határozza meg az *interoperabilitás* elérését. A NATO vezető tisztségviselőinek egybehangzó megnyilvánulásai szerint Ausztria esetleges NATO-csatlakozásának katona-technikai akadályai nincs, csupán osztrák részről hiányzik a politikai akarat.

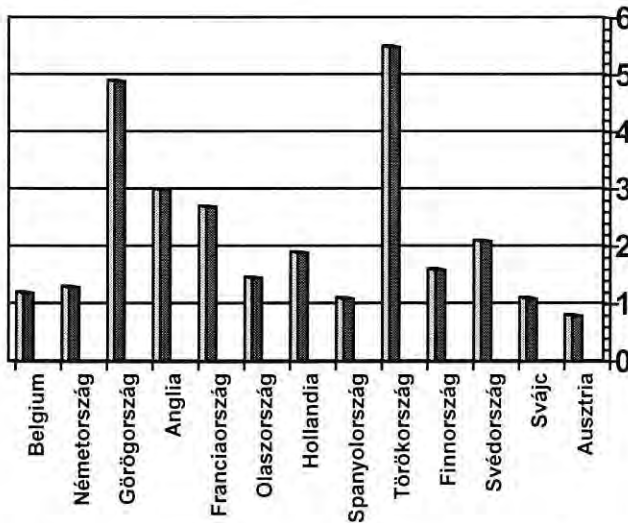
Ausztriában hosszú ideig vita folyt a sorozott hadsereg létjogosultságáról. A kérdést egy szakértői bizottság megvizsgálta és az eredmény már a védelmi politika alapelveiben is visszatükröződik. *Arra a következtetésre jutottak, hogy a hadseregnek a jelenlegi körülmények között a katonai feladatok teljes körére fel kell készülnie, így a szükséges személyi állomány csak a kötelező katonai szolgálat fenntartásával biztosítható,* ugyanakkor emelni szükséges a hivatásos és a szerződéses katonák arányát.

A Biztonsági és Védelmi Stratégia egyértelműen megfogalmazza a katonák régi igényét a politikával szemben, nevezetesen a megszabott feladatok teljesítése érdekében a szükséges költségvetési forrásoknak, a személyi és tárgyi feltételeknek a hadsereg számára való biztosítását.

*Ezen kitétel fontossága különösen akkor érzékelhető, ha összehasonlítjuk néhány európai ország és Ausztria katonai kiadásai GDP-hez viszonyított arányát:*¹¹

¹¹ Szövetségi Honvédelmi Minisztérium Védelempolitikai Iroda: Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, Bécs, 2001, 23. old.

Védelmi kiadások a GDP arányában 2001-ben (%)

Az osztrák katonai vezetés folyamatosan és nyíltan sérelmezi a Bundesheer részére meghatározott feladatok hiányos költségvetési támogatását. Ennek megalapozottságát jól példázza, hogy a védelmi tárca jövő évben először kap kiegészítő forrásokat a Szövetségi Belügy-minisztériumtól átvett határőrizet költségeinek finanszírozására.

A Katonai honvédelemnek az új Biztonsági és Védelmi Stratégiához való haladéktalan hozzáigazítása érdekében megtörtént az *Összhaderőnemi doktrína (Einsatzkonzept)* átdolgozása. *A hadászati tervezésnél az alábbi körülmények figyelembevételével számolnak:*

- Jelenleg egyetlen szomszédal szemben sem állnak fenn olyan politikai problémák amelyek fegyveres konfliktushoz vezethetnek;
- Egy az állam létét fenyegető, hagyományos fegyverekkel kirobbantott konfliktus –ha egyáltalán előfordulhat – 7-10 év után képzelhető el;
- Egy, a földrajzilag távol elhelyezkedő államok által légieszközökkel kiváltott helyi nukleáris fenyegetés a lehetséges veszélyek közé sorolható;
- Az elkövetkező 7-10 évben kizárható egy nukleáris háború kirobbanása;

- A közvetlen szomszédoknál vagy a közeli térségben bekövetkező kedvezőtlen fejlődés esetén számolni kell az osztrák államhatár részleges fenyegetettségével;
- Közép-Európán kívüli, de Ausztria stratégiai érdekszférájában elhelyezkedő régiókban bekövetkező katonai összecsapások kihathatnak a térségre és magában az országban is zavarokat idézhetnek elő;
- Figyelembe kell venni az irreguláris erők által politikai célok elérése érdekében végrehajtható lehetséges műveleteket;
- Az információs hadviselés hadászati jelentőséggel fog bírni, mivel segítségével megbénítható az államélet és a fegyveres erőszak alkalmazása nélkül megteremthetők a feltételei a saját akaratnak az ellenségre való rákényszerítésének.

A fenti tényezők közül a leglényegesebb az, hogy az osztrák elemzők eleve kizártnak tartják az állam létét fenyegető fegyveres konfliktus kirobbanását, azonban továbbra is fennállnak és kialakulhatnak olyan veszélyek, biztonsági kockázatok, melyek csak katonai erővel háríthatók el.

Az osztrák katonai vezetés az új fenyegetések és a biztonságpolitikai helyzet elemzése alapján arra a következtetésre jutott, hogy a *'90-es évek elején kidolgozott alkalmazási elveket át kell dolgozni*. A megváltozott helyzetben jelentős mértékben csökkentek a határ menti bizonytalansági tényezők, ugyanakkor soha nem látott mértékben növekedtek az ország nemzetközi kötelezettségei.

A katonai erő alkalmazását vagyis a Katonai honvédelem rendszabályait ezért két részre osztották:

- Területi honvédelem (territoriale Landesverteidigung);
- Béketámogató műveletek (friedensunterstützende Einsätze).

A területi honvédelmen belül az alábbi hadászati eljárásokat különböztetik meg:

- Visszatartás;
- Határbiztosítás;
- Védelem.

A visszatartás a legfontosabb és legalapvetőbb hadászati célkitűzés, amelynek célja a szomszédban bekövetkező fegyveres konfliktus Ausztriára való átterjedésének és az ország bevonásának a megfelelő katonai erő szétbontakoztatásával, valamint a védelemre való elszántság demonstrálásával történő megakadályozása. **Ha a visszatartás eredménytelen áttérnek a biztosításra vagy a védelemre.**

A biztosítás célja az ország területi szuverenitásnak fenntartása olyan határ menti összecsapások esetén, amelyek nem irányulnak Ausztria ellen, azonban az államhatár helyi megsértése nem zárható ki. Ennél az eljárásnál is az alapvető hadászati szándék az, hogy a megfelelő erő demonstrálásával visszatartó hatást érjenek el.

A védelemmel a már a katonai eszközökkel végrehajtott támadás elhárítását tervezik. A tevékenységek célja lehet az ellenség visszaverése, szétverése vagy megsemmisítése. Az előzőekben bemutatott várható fenyegetések alapján megállapítható, hogy az ország ellen hadászati vagy hadműveleti méretű agresszió nem várható. Ebből mindjárt adódik a katonai potenciálra vonatkozó következtetés, mely szerint a Bundesheernek egy területileg korlátozott támadás elhárításra kell felkészülnie.

A rendelkezésre álló **szárazföldi összefegyvernemi harcászati magasabbegységek (3 vadász dandár és 2 páncélgránátos dandár)** már eleve nem teszik lehetővé egy jelentős erőfölényben lévő ellenség hadászati méretű támadó hadműveletének elhárítását. Az osztrák hadműveleti tervezők ebben az esetben már eleve nemzetközi erőkkel együttműködésben képzelik el a katonai védelmet. A hadászati védelem az ellenség erejétől függően lehet **védelmi** vagy **támadó** jellegű.

A hadászati műveletek végrehajtásakor az alábbi hadműveleteket tervezhetők:

- Határbiztosító hadművelet;
- Légtérbiztosító hadművelet;
- Védelmi hadművelet, ezen belül támadó és védelmi jellegű hadművelet és területvédelmi hadművelet;
- Légvédelmi hadművelet, ezen belül támadó és védelmi jellegű légvédelmi hadművelet.

A határbiztosító hadművelet megvívásának célja a határsértések megakadályozása. A rendszabályok tervezése során legfeljebb századnyi

ellenséges erő elszigetelt tevékenységével számolnak. A végrehajtandó művelet a határátkelőhelyek megerősítését is magában foglalja.

A légtérbiztosító hadművelet a légierőnek a szárazföldi csapatoktól függetlenül végrehajtott tevékenysége, mely a hadászati határbiztosítás részét képezi. Az osztrák kapacitásokat figyelembe véve a légtérbiztosító hadművelet az a maximális nemzeti eljárás, amellyel egy esetleges légvédelmi hadművelethez hozzájárulhatnak.

A jelenlegi hadászati helyzetben a támadó jellegű védelmi hadművelet megvívásával alapvetően nem számolnak, azonban a jövőben a békétámogató műveletek vagy a közös védelem keretében sor kerülhet a csapatoknak ebben a formában való alkalmazására. Az osztrák erők szervezését és felszereltségét figyelembe véve egy ilyen támadó hadművelet nemzeti keretekben való végrehajtására csak egy egyértelmű túlerő megléte esetén képesek.

A védelmi jellegű hadműveletre – a magyar terminológia szerinti klasszikus védelmi hadművelet - akkor kerül sor, amikor a hadműveleti vezetés a hátrányos erőviszonyok kiegyenlítésére törekszik. A tevékenységben visszaköszön a határ menti védelem koncepciója, mivel az alapvető cél a támadó ellenség lehetőleg határ közeli megállítása, a mélységbe történő előretörésének megakadályozása és a hadműveleti céljai elérésnek megakadályozása. A védelmi harcok sorozata már nem statikus védelem, hanem mozgékony védelem, ugyanakkor nem mondtak le a terepadta lehetőségek harcászati szintű állóvédelemre való kihasználásáról.

A területvédelmi hadművelet célja ellenséges csoportosításoknak az ország belsejében való tevékenységének megakadályozása és a normális életrend fenntartása. Az objektumok védelmén túl a felderítés és a folyamatos aktív harctevékenységeken keresztül alapvető cél a kezdeményezés megragadása, majd az ellenséges csoportok felszámolása. A területvédelmi hadművelet végrehajtásánál alapvetően a vadászerek alkalmazásával számolnak.

A légvédelmi hadművelet során hadműveleti feladatként jelentkezik a saját szárazföldi csapatok, a katonai és a polgári infrastruktúra védelme, továbbá a légi főlény biztosítása.

A támadó jellegű légvédelmi hadművelet végrehajtásával az ellenség légierejének lehetőség szerint saját területén való megsemmisítését kívánják elérni. *A védelmi jellegű légvédelmi hadművelet* célja alapvetően a szárazföldi csapatok határ menti csoportosításainak az ellenség légitámadásai elleni oltalmazása.

A hadműveleti vezetés által a harcászati vezetés számára meghatározott harcászati feladatokat az alábbi harceljárásokkal tervezik megoldani:

- Támadás;
- Védelem;
- Halogatóharc;
- Vadász harc;
- Objektumbiztosítás.

Az első három harctevékenységi forma hazai olvasók által is jól ismert, így azok részletesebb ismertetése szükségtelen, azonban a két utolsót célszerűnek tartom bemutatni.

A *vadászharc* megvívásával kisebb speciális hadviselésre kiképzett csoportok alkalmazásával kívánják elérni az ellenség tevékenységének zavarását, erőinek lekötését és az elfoglalt terület zavartalan igénybevételét.

Az objektumbiztosítással a nyíltan vagy fedetten támadó ellenségtől és civil zavarkeltőktől kívánják a létfontosságú objektumokat és közlekedési útvonalakat megóvni.

A Bundesheer legvalószínűbb alkalmazási formája a *béketámogató műveletekben* való részvétel lesz. Az új Biztonsági és Védelmi Stratégiának megfelelően egyértelműen megfogalmazódtak a nemzetközi feladatokban való részvétel keretei. Ennek alapján az Osztrák Szövetségi Hadsereg *az alábbi béketámogató műveletekben való részvételre készül:*

- Konfliktus megelőzés;
- Békeépítés;
- Békefenntartás;
- Béketeremtés;
- Békekikényszerítés.

A fentiekén túl az osztrák csapatok belföldön is alkalmazhatók. Ezen bevetések célja lehet a rend és a biztonság fenntartása, továbbá a segély-

nyújtás katasztrófáknál. *Ide tartozik például a magyar határon végrehajtott határőrizet.*

Az új feladatrendszerhez természetesen hozzáigazítják a hadsereg szervezetét is. A minisztérium átszervezésével *létrehozzák a vezérkart*. A korábbi területi elvnek megfelelő felépítés alapján irányító két hadtestparancsnokságot megszüntetnek. A haderónemi vezetésnek megfelelően felállítják a *Szárazföldi Parancsnokságot* és a repülőhadosztály átszervezésével a *Légierő Parancsnokságot*. A bevetés-orientált hadsereg vezetéséhez operatív vezető szerveket is létrehoztak. Ilyen a *Külföldi Műveletek Parancsnoksága* és a *Speciális Erők Parancsnoksága*. A korlátozott logisztikai képességek az erőforrások központosítását követelték meg. Ennek megfelelően a központi *logisztikai szervezeteket* alárendelték az új *Támogató Parancsnokságnak*. A vezetés hatékonyságát a *Vezetéstámogató Parancsnokság* felállításával növelik.

A cikkben megkíséreltem érzékeltetni azokat a kihívásokat, amelyekkel ma egy európai semleges kis államnak szembe kell néznie. A reagálás azért is érdekes, mert egy olyan országról van szó, amely jogilag ugyan továbbra is semleges és kívül áll minden konfliktuson, azonban az EU közös védelemre való készségével azonosul. Az osztrák politikai közéletben a NATO-csatlakozás megítélésében megfigyelhető különbség ellenére egyetértés van az Európai Unió tagságból és a közös kül-és biztonságpolitikából eredő felelősség vállalása terén.

A rövid áttekintés alapján az osztrák hadügyben bekövetkezett változásokból az alábbi következtetések vonhatók le:

- Annak ellenére, hogy egy semleges államról van szó mindig is aktívan részt vettek a nemzetközi fegyveres konfliktusok megoldásának katonai erővel való támogatásában;
- Az osztrák katonai vezetés gyorsan és hatékonyan reagált az kihívásokra;
- Az EU-tagság olyan katonai és biztonságpolitikai szerepvállalást kíván a tagoktól, amely alól a jogilag még mindig semleges államok sem vonhatják ki magukat;
- A nemzeti biztonságpolitikai érdekek képviselője nem képzelhető el a közös védelmi feladatokban való részvétel nélkül;
- Az osztrák védelmi stratégia az elmúlt évtizedben a területvédelemtől eljutott az európai közös védelemben való szerepvállalásig;

- Ausztriában sem sikerült még megteremteni a nemzetközi feladatok követelményei és a biztosított költségvetési források egyensúlyát.

Felhasznált irodalom:

1. Bundesministerium für Landesverteidigung: Konzept für den Einsatz des Österreichischen Bundesheeres, Bécs, 1993.
2. Bundesministerium für Landesverteidigung: Konzept für den Einsatz des Österreichischen Bundesheeres, Bécs, 2002.
3. *Crowe, Brian*: Die Umsetzung des Vertrages von Maastricht im Bereich der GASP. Konsequenzen für die intergouvernementale Konferenz 1996, Schriftenreihe der Landesverteidigungs-akademie 2/1996.
4. Die sicherheitspolitische Lage Österreichs, (kancellári jelentés a Honvédelmi Tanács részére, Szövetségi Kancellári Hivatal 1991. február 5).
5. *Eder, Erich*: Verteidigung und Sicherheit im neuen sicherheitspolitischen Umfeld, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie 2/1996.
6. *Dr. Fasslabend, Werner*: Die Interessen und Ziele Österreichs in Europa, Schriftenreihe der Landesverteidigungs-akademie 2/1996.
7. *Greindl, Günther*: Das europäische Sicherheitsumfeld aus österreichischer Sicht, Schriftenreihe der Landesverteidigungs-akademie 2/1996.
8. Landesverteidigungsplan, (Szövetségi Kancellári Hivatal, Bécs, 1985.)
9. 10 Jahre Landesverteidigungsplan, Bundeskanzleramt, Abteilung Koordination der Krisenvorsorgen und der sicherheitspolitischen Grundlagen, Bécs, 1993.
10. *Dr. Magenheimer, Heinz*: Politik, Strategie und die Osterweiterung der NATO, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie 2/1997.
11. *Pleiner, Horst*: Heeresreform 1991/92, ÖMZ, 1991/3. szám.

12. **Portisch, Hugo:** Österreich II., Kremayer & Scheriau Kiadó, Bécs, 1996.
13. **Pouillet, Edmond:** Das neue Umfeld der europäischen Sicherheitspolitik, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie 2/1996.
14. **Reiter Erich:** Österreich und die NATO, (Styria Kiadó, 1998, Graz, Bécs, Köln.).
15. **Reiter, Erich:** NATO-Beitritt Österreichs, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie 6/1995.
16. **Seidl, Conrad – Vogel, Roland:** Wehrhaftes Österreich, (A.F. Koska Kiadó, Bécs.).